

Mirosław SOŁTYSIAK*

OCENA WIEDZY I AKTYWNOŚCI PRZEDSTAWICIELI POKOLENIA X W PRZEDMIOCIE BUDŻETU JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

Zarys treści: W artykule przedstawiono wyniki badań ankietowych, których celem było podjęcie próby oceny znajomości zagadnień związanych z budżetem jednostek samorządu terytorialnego przez przedstawicieli pokolenia X oraz sprawdzenie poziomu ich aktywności w tworzeniu budżetu jednostek samorządowych. W pierwszej części zaprezentowano analizę dokonanej przez ankietowanych oceny posiadanego poziomu wiedzy na temat funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego oraz ich budżetu. Następnie wskazano z jakich źródeł respondenci pozyskują informacje na temat funkcjonowania budżetu jednostek samorządu terytorialnego. W dalszej części zaprezentowano wyniki przeprowadzonej analizy poziomu aktywności reprezentantów pokolenia X w tworzeniu budżetu jednostek samorządowych. Analiza otrzymanych wyników pozwoliła stwierdzić, że chociaż przedstawiciele pokolenia X deklarują niski poziom zainteresowania działalnością jednostek samorządu terytorialnego to uważają, że poziom ich wiedzy na ten temat jest stosunkowo wysoki. Ponadto większość ankietowanych chociaż aktywnie nie uczestniczy w kreowaniu budżetu jednostki samorządowej to chce posiadać prawo do bezpośredniego udziału w decydowaniu o jego kształcie.

Słowa kluczowe: budżet j.s.t, wiedza i aktywność, pokolenie X.

Wprowadzenie

Wydzielone w ramach podziału administracyjnego kraju jednostki samorządu terytorialnego stanowią małe ojczyzny każdego obywatela. To właśnie one w myśl obowiązujących przepisów prawnych mają obowiązek zadbać o stworzenie odpowiedniej infrastruktury, sprawnie funkcjonującego systemu pomocy społecznej oraz zabezpieczyć szereg potrzeb społecznych związanych m.in. z oświatą, opieką zdrowotną czy kulturą. Wszystkie te zadania jednostki

* Wydział Zarządzania, Politechnika Rzeszowska

samorządowe muszą zrealizować w oparciu o posiadany przez nie budżet. Decydenci w pierwszej kolejności muszą przeznaczyć środki w nim zawarte na zadania¹, których realizacja jest obligatoryjna. Dopiero później z niewielkiej części środków, które pozostały w budżecie mogą finansować realizację zadań istotnych dla poszczególnych obywateli lub wspólnot zamieszkujących jednostkę. Ta ograniczona wielkość środków powoduje, że nie wszystkie zgłoszone przez mieszkańców zadania mogą zostać zrealizowane. W rezultacie tego w lokalnych społecznościach pojawiają się większe lub mniejsze przejawy niezadowolenia i krytyki władz lokalnych. Aby zmniejszyć ryzyko występowania takich zjawisk władze samorządowe muszą podjąć szereg działań. Działania te z jednej strony mają na celu podnieść poziom wiedzy obywateli na temat: uwarunkowań działalności podmiotów samorządowych, występujących w danej jednostce ograniczeń budżetowych oraz o realizowanych zadaniach przez władze danej jednostki. Z drugiej zaś strony starać się włączyć jak największą grupę mieszkańców do aktywnych działań związanych z tworzeniem budżetu jednostki samorządowej².

Realizacja tych zadań nie jest prosta gdyż mieszkańcy przede wszystkim przykładają wagę do własnych spraw. Na co dzień starają się zachować równowagę pomiędzy pracą zawodową a życiem prywatnym. Niestety w niewielkim stopniu interesują się sprawami publicznymi. Większość z nich uważa, że posiada wystarczającą wiedzę o funkcjonowaniu podmiotów samorządowych oraz przejawia minimalną aktywność w sprawach związanych z działalnością jednostki samorządu terytorialnego na terenie, której mieszkają.

Niestety bez podjęcia tych działań nie jest możliwe przełamanie barier występujących pomiędzy mieszkańcami i władzą oraz zwiększenie zainteresowania lokalnych społeczności sprawami publicznymi. Ponadto stworzenie więzi w lokalnych społecznościach oraz zwiększenie poczucia odpowiedzialności poszczególnych obywateli za miejsce zamieszkania³.

¹ Zadania jakie ma realizować jednostka samorządowa w Polsce w celu zaspokojenia zbiorowych potrzeb wspólnoty zostały określone w Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz. U. z 2017 r., poz. 1875).

² Zdaniem B. Wamplera władze samorządowe mogą odnieść sukces jedynie gdy uda się im zmobilizować mieszkańców do działania dla wspólnego dobra, do współuczestniczenia w procesach decyzyjnych, w których poprzez dyskusje i negocjacje dochodzi do określenia sposobów dystrybucji zasobów publicznych. Zobacz B. Wampler, *Participatory Budgeting in Brazil. Contestation, Cooperation, and Accountability*. The Pennsylvania State University Press, University Park, Pennsylvania 2007, s. 21.

³ Działaniem, które mogłoby pomóc w realizacji tych celów jest budżet partycypacyjny. Zobacz A. Shah (ed.), *Participatory Budgeting*. The World Bank, Washington, D. C. 2007, s. 8.

Metodyka i cel badań

Przeprowadzone studia literaturowe pozwalają na stwierdzenie, że badacze problematyki dotyczącej stanu wiedzy polskich obywateli na temat zagadnień funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego skupiają swoją uwagę przede wszystkim na ocenie poziomu wiedzy finansowej pracowników tych jednostek⁴ oraz radnych⁵. Mniejszą wagę przykładają do analizy poziomu wiedzy na ten temat statystycznego obywatela⁶. Dlatego prezentowane w artykule wyniki badań, których podstawowym celem było podjęcie próby oceny znajomości zagadnień związanych z budżetem jednostek samorządu terytorialnego przez przedstawicieli pokolenia X oraz sprawdzenie poziomu ich aktywności w tworzeniu budżetu jednostek samorządowych mogą stanowić uzupełnienie dotychczas prowadzonych analiz tego zjawiska.

Prezentowane w artykule badania ankietowe zostały przeprowadzone na grupie 302 ankietowanych w wieku 36-55 lat, którzy mieszkają w województwach południowo-wschodniej Polski⁷. Osoby te w oparciu o kryterium wieku można zakwalifikować do pokolenia X⁸. W składzie analizowanej grupy badawczej znajdowało się 153 kobiety (50,66%) oraz 149 mężczyzn (49,34%).

⁴ Skica T. (red.), *Wiedza finansowa w praktyce działalności jednostek samorządu terytorialnego*. Raport analityczny vol. 1, nr 2. WSiLiZ Rzeszów 2011.

Analiza wyników badania ankietowego przeprowadzonego w jednostkach samorządu terytorialnego z zakresu wybranych zagadnień kontroli zarządczej. Ministerstwo Finansów, maj 2012.

⁵ Nogalski B., Kozłowski A., *Zarządzanie finansami w samorządzie gminnym wobec wyzwań nowego zarządzania publicznego*. Nauki o Finansach Financial Sciences 4(17) 2013.

⁶ Sołtysiak M., *Budżet jednostki samorządu terytorialnego a wiedza i aktywność lokalnej społeczności*. Humanities and Social Sciences-Quarterly, Volume XXII Research Journal 24 (4/2017).

⁷ W artykule zaprezentowani wybrane wyniki badań ankietowych pt. *Analiza stanu wiedzy społeczeństwa na temat budżetu jednostek samorządu terytorialnego oraz aktywności członków lokalnej społeczności w zakresie budżetu jednostek samorządowych*. Badania ankietowe zostały przeprowadzone na grupie 889 respondentów mieszkających w województwach południowo-wschodniej polski (lubelskim, małopolskim, podkarpackim, świętokrzyskim). Badania zostały przeprowadzone na przełomie 2016 i 2017 roku. Były one poprzedzone badaniami pilotażowymi przeprowadzonymi w 2016 roku.

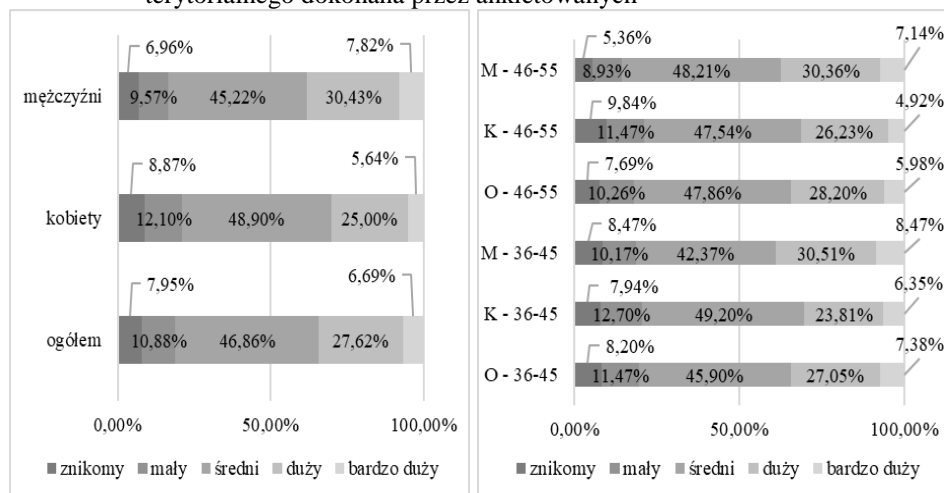
⁸ W literaturze przedmiotu nie ma sztywnych dat określających pokolenie X. Do pokolenia X na świecie zaliczane są osoby, które urodziły się po 1961 r. (1965 r.) a nie później niż w 1979 r. (1984 r.) a w Polsce osoby urodzone między 1961 r. a 1983 r. (1985 r.). Zobacz W. Strauss, N. Howe, *Generations: the history of America's future, 1584 to 2069*. William Morrow, New York 2008.

Uczestnicy badań przy wykorzystaniu kryterium płci oraz wieku zostali podzieleni na cztery segmenty badawcze: kobiety 36-45 lat (25,5%), kobiety 46-55 lat (25,16%), mężczyźni 36-45 lat (24,83%), mężczyźni 46-55 lat (24,5%).

Analiza poziomu wiedzy ankietowanych o funkcjonowaniu jednostek samorządu terytorialnego

Uczestniczący w badaniach ankietowych przedstawiciele pokolenia X uważali, że problematyka funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego nie jest im obca. Ponad 79% respondentów (81,04% kobiet oraz 77,18% mężczyzn) zadeklarowało, że posiada wiedzę na ten temat. Należy zaznaczyć, że najwyższy odsetek osób, które złożyły taką deklarację był w grupie kobiet w wieku 36-45 lat (81,82%) a najniższy w grupie mężczyzn w wieku 46-55 lat (75,68%).

Rysunek 1. Autoocena stanu wiedzy na temat funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego dokonana przez ankietowanych*

* Oznaczenia na wykresie: K – kobiety, M – mężczyźni, O – ogółem, dla przykładu: K – 36-45 lat, M – 36-45 lat.

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Ankietowani uważali również, że posiadany przez nich poziom wiedzy o funkcjonowaniu jednostek samorządowych jest wysoki (rys. 1). Za eksperta w tej tematyce, wybierając odpowiedzi duży lub bardzo duży, uważał się co trzeci uczestnik badań. Taki poziom posiadanej wiedzy częściej deklarowali mężczyźni (38,25%) niż kobiety (30,64%). Natomiast najwyższy poziom wie-

dzy wśród przedstawicieli wyodrębnionych grup wiekowej deklarowali mężczyźni w wieku 36-45 lat (38,98%) a najniższy kobiety w wieku 36-45 lat (30,16%).

Następnie w celu weryfikacji dokonanej przez uczestników badań samooceny poziomu wiedzy, zadano im pytania dotyczące podstawowych informacji o jednostkach samorządu terytorialnego tj. *„ilu szczeblowa jest struktura samorządu terytorialnego w Polsce”* oraz *„czy potrafią wymienić jednostki samorządu terytorialnego”*.

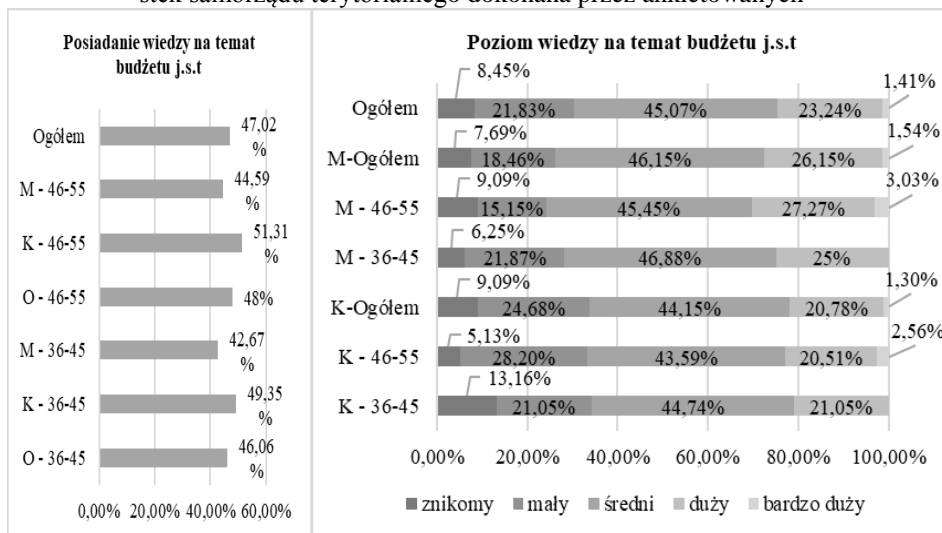
Na pierwsze pytanie poprawnych odpowiedzi udzieliło 77,15% ankietowanych (75,16% kobiet oraz 79,19% mężczyzn). Natomiast na drugie pytanie twierdząco odpowiedziało 81,45% respondentów (82,35% kobiet oraz 80,54% mężczyzn). Ankietowani, którzy udzielili na to pytanie twierdzącej odpowiedzi zostali w kolejnym pytaniu poproszeni o wymienienie jednostek samorządowych. Poprawnych odpowiedzi na nie udzieliło 93,5% respondentów (92,86% kobiet oraz 94,17% mężczyzn). Tak więc poprawnie jednostki samorządowe w Polsce potrafiło wymienić 76,16% uczestniczących w badaniach przedstawicieli pokolenia X – 76,47% kobiet oraz 75,84% mężczyzn. Analizując odpowiedzi udzielone przez przedstawicieli poszczególnych wydziałonych segmentów badawczych stwierdzono, że liczba udzielonych poprawnych odpowiedzi była w nich na zbliżonym poziomie.

Analiza poziomu wiedzy ankietowanych o budżecie jednostek samorządu terytorialnego

Prawie połowa uczestniczących w badaniach przedstawicieli Polaków zaliczanych do pokolenia X jest zdania, że posiada wiedzę na temat funkcjonowania budżetu jednostki samorządowej (rys. 2). Deklaracje taką złożyło 50,33% kobiet oraz 43,62% mężczyzn. Najwięcej osób wyrażających taką opinię znajdowało się w segmencie kobiet w wieku 46-55 lat (51,31%) a najmniej w segmencie mężczyzn w wieku 36-45 lat (42,67%).

Analiza przeprowadzonej przez ankietowanych autooceny poziomu wiedzy na temat zagadnień związanych z funkcjonowaniem budżetu jednostki samorządowej pozwala stwierdzić, że w analizowanej grupie badawczej wyżej swój poziom wiedzy ocenili mężczyźni niż kobiety. W grupie ankietowanych mężczyzn 27,69% osób wybrało odpowiedzi duży lub bardzo duży a 26,15% badanych odpowiedzi znikomy lub mały. Analogicznie w segmencie kobiet na odpowiedzi duży lub bardzo duży wskazało 22,08% respondentek a na odpowiedzi znikomy lub mały 33,77% badanych. Najwyżej swój poziom wiedzy na ten temat ocenili mężczyźni z grupy wiekowej 46-55 lat a najniższe kobiety z grupy wiekowej 36-45 lat.

Rysunek 2. Autoocena stanu wiedzy na temat przygotowania i realizacji budżetu jednostek samorządu terytorialnego dokonana przez ankietowanych

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Następnie ankietowani, w celu określenia rzeczywistego stanu ich wiedzy na temat zagadnień związanych z funkcjonowaniem budżetu jednostek samorządu terytorialnego, zostali poproszeni o wskazanie osób, które ich zadaniem są odpowiedzialne za przygotowanie, zatwierdzenie oraz realizację budżetu tych jednostek.

Zdaniem ankietowanych zaliczanych do pokolenia X opracowanie projektu budżetu jednostki samorządowej należy do zadań jej pracowników (rys. 3a). Prawie 88% respondentów (79,74% kobiet oraz 95,97% mężczyzn) uważało, że osobą bezpośrednio odpowiedzialną za jego przygotowanie jest skarbnik/główny księgowy a 74,17% ankietowanych (69,28% kobiet oraz 79,19% mężczyzn) wskazało na „burmistrza/wójta/prezydenta”. Należy zaznaczyć, że zarówno skarbnika/głównego księgowego jak i „burmistrza/wójta/prezydenta” częściej wymieniali badani z grupy wiekowej 46-55 lat.

Prawie 73% ankietowanych (67,32% kobiet oraz 78,52% mężczyzn) było zdania, że opracowanie projektu budżetu należy do obowiązków radnych. Opinię taką najczęściej wyrażali mężczyźni z grupy wiekowej 36-45 lat (81,33%) a najrzadziej kobiety z grupy wiekowej 46-55 lat (64,67%).

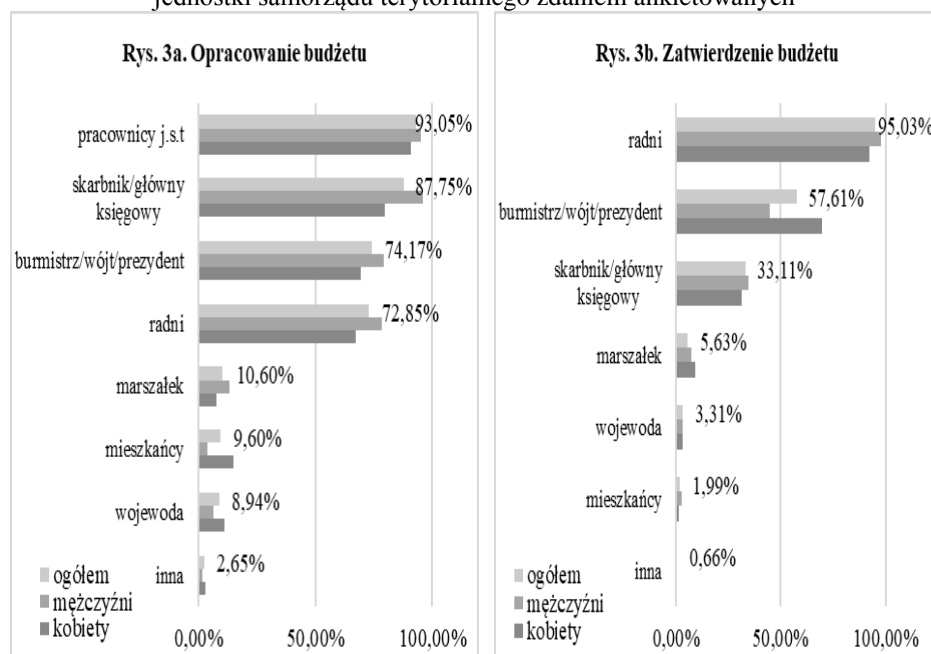
W analizowanej grupie badawczej znajdowało się również 10,6% ankietowanych, którzy uważali, że w tych pracach uczestniczy marszałek oraz 8,94% respondentów, którzy wskazywali na udział w nich wojewody. Na udział marszałka w pracach nad budżetem j.s.t. częściej wskazywali mężczyźni (13,42%)

oraz ankieterzy z grupy wiekowej 46-55 lat (10,67%) a na udział wojewody kobiety (11,11%) oraz respondenci z grupy wiekowej 36-45 lat (9,21%).

Co dziesiąty respondent był zdania, że w pracach nad przygotowaniem projektu budżetu uczestniczą również mieszkańcy. Podkreślenia wymaga fakt, że opinię taką wyraziło aż 15,03% kobiet i tylko 4,03% mężczyzn. Równocześnie należy zaznaczyć, że na mieszkańców częściej wskazywali ankieterzy z grupy wiekowej 46-55 lat (10,67%) niż respondenci z grupy wiekowej 36-45 lat (8,55%).

Natomiast zdaniem 95,03% przedstawicieli pokolenia X (92,16% kobiet oraz 97,98% mężczyzn) odpowiedzialność za uchwalenie budżetu j.s.t spoczywała na radnych (rys. 3b). Takiego zdania najczęściej byli mężczyźni z grupy wiekowej 36-45 lat (98,67%) a najrzadziej kobiety z grupy wiekowej 46-55 lat (92,1%).

Rysunek 3. Osoby odpowiedzialne za opracowanie projektu i zatwierdzenie budżetu jednostki samorządu terytorialnego zdaniem ankieterów

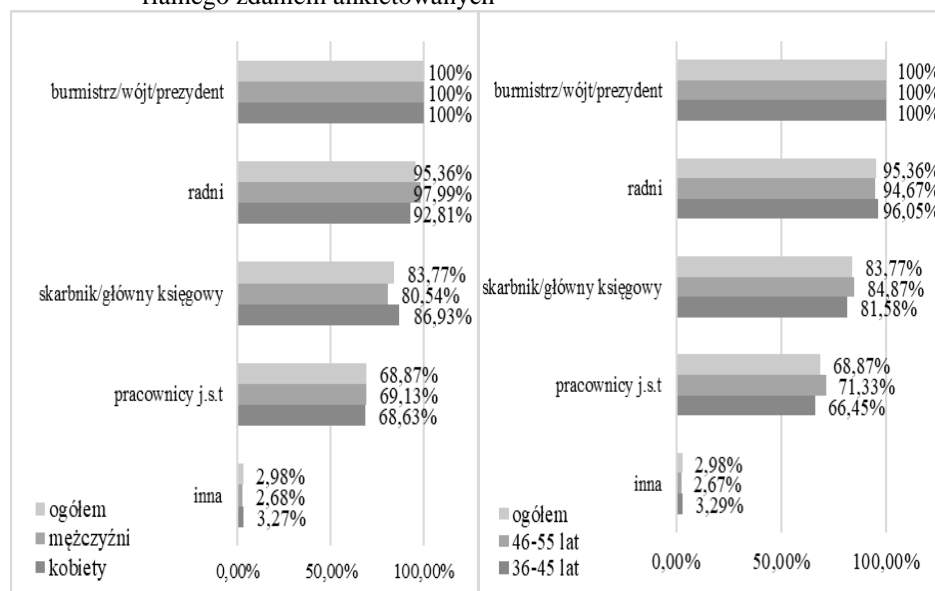
Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Ponad 58% respondentów uważało, że osobą odpowiedzialną za zatwierdzenie budżetu jednostki samorządowej jest burmistrz/wójt/prezydent a jedna trzecia respondentów wskazała na skarbnika/głównego księgowego. Trzeba zaznaczyć, że na burmistrza/wójta/prezydenta wskazało prawie 70% kobiet oraz

ok. 45% mężczyzn. Natomiast skarbnika/głównego księgowego wymieniło 31,37% kobiet oraz 34,9% mężczyzn. W przypadku analizy opinii przedstawicieli wydzielonych grup wiekowych stwierdzono, że obie te osoby częściej były wskazywane przez ankietowanych z grupy wiekowej 46-55 lat.

Analiza udzielonych przez respondentów odpowiedzi na pytanie kto jest odpowiedzialny za realizację budżetu jednostki samorządowej wykazała, że 100% biorących udział w badaniach przedstawicieli pokolenia X wskazało na „burmistrza/wójta/prezydenta” (rys. 4). Ponad 95% ankietowanych było zdania, że prace związane z realizacją budżetu należą do obowiązków radnych. W analizowanej grupie badawczej na radnych najczęściej wskazywali mężczyźni z grupy wiekowej 36-45 lat (98,67%) a najrzadziej kobiety z grupy wiekowej 46-55 lat (92,1%). Na kolejnych miejscach ankietowani wskazywali skarbnika/głównego księgowego (83,77%) oraz pracowników jednostki samorządowej (68,87%). Trzeba zaznaczyć, że na skarbnika/głównego księgowego oraz pracowników jednostki samorządowej częściej wskazywali respondenci z grupy wiekowej 46-55 lat.

Rysunek 4. Osoby odpowiedzialne za realizację budżetu jednostek samorządu terytorialnego zdaniem ankietowanych

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

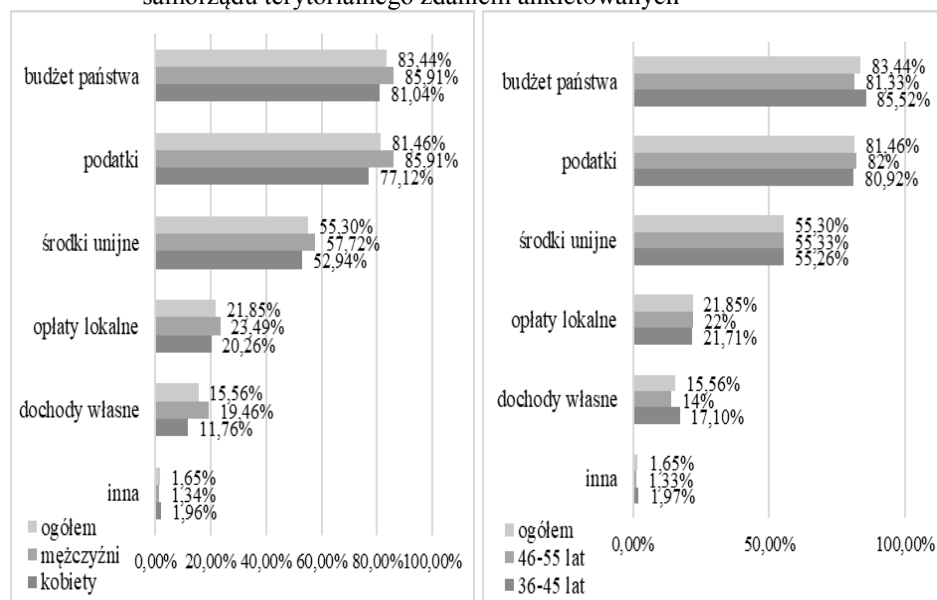
Następnie analizie zostały poddane odpowiedzi ankietowanych dotyczące źródeł pochodzenia środków finansowych wchodzących w skład budżetu jednostki samorządowej (rys. 5). Ponad 80% respondentów było zdania, że pod-

stawowymi źródłami tych środków jest budżet państwa oraz podatki. Na oba te źródła najczęściej wskazywali mężczyźni z grupy wiekowej 36-45 lat⁹. Natomiast najrzadziej budżet państwa wymieniały kobiety w wieku 46-55 lat (80,26%) a podatki kobiety z grupy wiekowej 36-45 lat (75,32%).

Trzecim wymienianym przez ankietowanych źródłem z jakiego jednostki samorządu terytorialnego pozyskują środki do swoich budżetów są fundusze unijne (55,3%). Na środki unijne najczęściej wskazywali mężczyźni z grupy wiekowej 46-55 lat (60,81%) a najrzadziej kobiety z grupy wiekowej 46-55 lat (50%).

W analizowanej grupie badawczej znajdowała się również prawie 22% grupa respondentów, która uważała, że jednostki samorządowe pozyskują środki finansowe do swoich budżetów z opłat lokalnych oraz ponad 15% grupa ankietowanych, która stwierdziła, że środki te pochodzą z dochodów własnych. Na opłaty lokalne najczęściej wskazywały kobiety z grupy wiekowej 36-45 lat (22,08%) a na dochody własne mężczyźni z grupy wiekowej 36-45 lat (21,33%).

Rysunek 5. Źródła z jakich pochodzą środki finansowe tworzące budżet jednostek samorządu terytorialnego zdaniem ankietowanych

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

⁹ W segmencie mężczyzn w wieku 36-45 lat 89,33% badanych wskazało na budżet państwa a 86,67% respondentów na podatki.

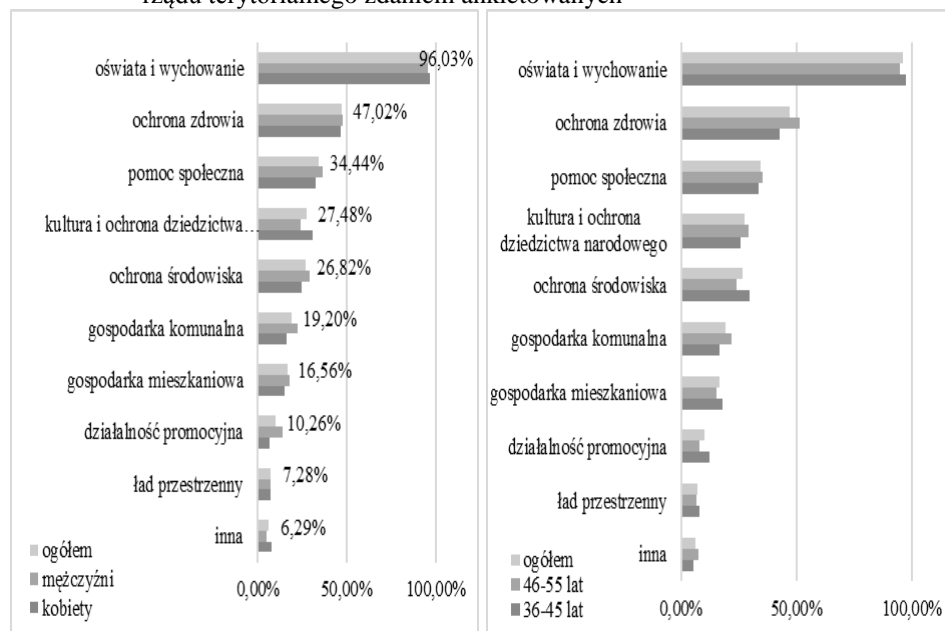
Uczestnicy badań wskazali również cele na jakie powinny zostać przeznaczone środki finansowe znajdujące się w budżetach jednostek samorządowych (rys. 6). Zdecydowana większość badanych (96,03%) wskazała na realizację zadań związanych z oświatą i wychowaniem. Cel ten częściej wskazywały kobiety (96,73%) niż mężczyźni (95,3%) oraz ankieterowani z grupy wiekowej 36-45 lat (97,37%) niż respondenci z grupy wiekowej 46-55 lat (94,67%).

Na drugim miejscu ankieterowani wymienili zadania dotyczące ochrony zdrowia (47,02%). Opinię taką częściej wyrażali mężczyźni (47,65%) oraz respondenci z grupy wiekowej 46-55 lat (51,33%).

Co trzeci badany był zdania, że środki te powinny być wykorzystane na pomoc społeczną. Takiego zdania najczęściej byli mężczyźni z grupy wiekowej 36-45 lat (37,33%) a najrzadziej kobiety z grupy wiekowej 36-45 lat (35,52%).

Na kolejnych miejscach ankieterowani umieścili kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (27,48%) oraz ochronę środowiska (26,82%). Na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego częściej wskazywały kobiety (30,72%) oraz respondenci z grupy wiekowej 46-55 lat (29,33%) a na ochronę środowiska mężczyźni (28,86%) oraz badani z grupy wiekowej 36-45 lat (29,6%).

Rysunek 6. Cele na jakie powinny być przeznaczone środki z budżetu jednostek samorządu terytorialnego zdaniem ankieterowanych

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Co piąty ankietowany uważał, że środki pochodzące z budżetu jednostek samorządowych powinny być przeznaczone na finansowanie zadań związanych z gospodarką komunalną, co szósty respondent przeznaczyłby je na gospodarkę mieszkaniową a co dziesiąty na działalność promocyjną. Podkreślenia wymaga fakt, że na te trzy grupy zadań częściej wskazywali mężczyźni niż kobiety. Natomiast analizując odpowiedzi udzielone przez przedstawicieli wydzielonych grup wiekowych stwierdzono, że gospodarkę mieszkaniową i promocję częściej wskazywali ankietowani z grupy wiekowej 36-45 lat a gospodarkę komunalną respondenci z grupy wiekowej 46-55 lat.

Źródła informacji na temat funkcjonowania budżetu jednostek samorządu terytorialnego

Bezpośredni wpływ na posiadany przez przedstawicieli pokolenia X poziom wiedzy o funkcjonowaniu jednostek samorządu terytorialnego mają źródła z jakich ją pozyskują (rys. 7). Przeprowadzone badania pozwalają stwierdzić, że uczestnicy badań informacje pozyskiwali przede wszystkim z trzech źródeł: Internetu¹⁰ (33,77%), broszur/plakatów/ulotek (30,13%) oraz prasy (28,81%). Na Internet oraz broszury/plakaty/ulotki częściej wskazywali mężczyźni oraz ankietowani z grupy wiekowej 36-45 lat¹¹. Natomiast prasę częściej wymieniali mężczyźni (31,54%) oraz respondenci z grupy wiekowej 46-55 lat (30%).

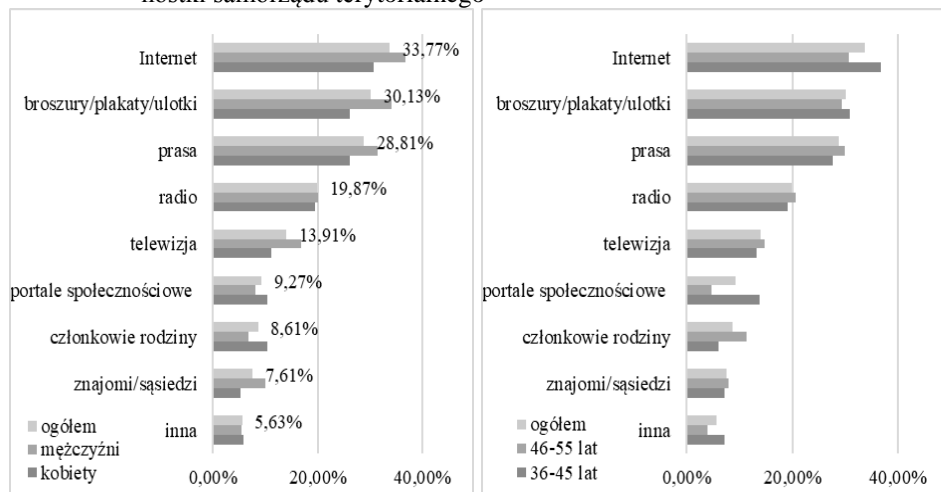
Jako kolejne źródła pozyskiwania informacji na ten temat ankietowani wskazali środki masowego przekazu tj. radio (19,87%) oraz telewizję (13,91%). Należy zaznaczyć, że z obu tych środków masowego przekazu informacje częściej uzyskiwali mężczyźni oraz ankietowani z grupy wiekowej 46-55 lat.

Wśród uczestników badań była również grupa respondentów, która wiedzę na temat budżetu jednostki samorządu terytorialnego opierała na informacjach uzyskanych od członków rodziny (8,61%) oraz od sąsiadów i znajomych (7,61%). Z informacji uzyskanych od rodziny częściej korzystały kobiety (10,46%) oraz ankietowani z grupy wiekowej 46-55 lat (11,33%). Natomiast informacje od sąsiadów i znajomych częściej pozyskiwali mężczyźni (10,07%) oraz ankietowani z grupy wiekowej 46-55 lat (8%).

¹⁰ Trzeba również podkreślić, że co jedenasty uczestnik badań (10,46% kobiet oraz 8,05% mężczyzn) zadeklarował, że informacje pozyskał z portali społecznościowych. Informacje z tego źródła częściej uzyskiwali ankietowani z grupy wiekowej 36-45 lat (13,81%) niż respondenci z grupy wiekowej 46-55 lat (4,67%).

¹¹ Na Internet wskazało 30,72% kobiet i 36,91% mężczyzn oraz 36,84% ankietowanych z grupy wiekowej 36-45 lat i 30,67% respondentów z grupy wiekowej 46-55 lat.

Rysunek 7. Źródła z jakich ankietowani pozyskują informacje na temat budżetu jednostki samorządu terytorialnego

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Analiza poziomu aktywności reprezentantów pokolenia X w tworzeniu budżetów jednostek samorządowych

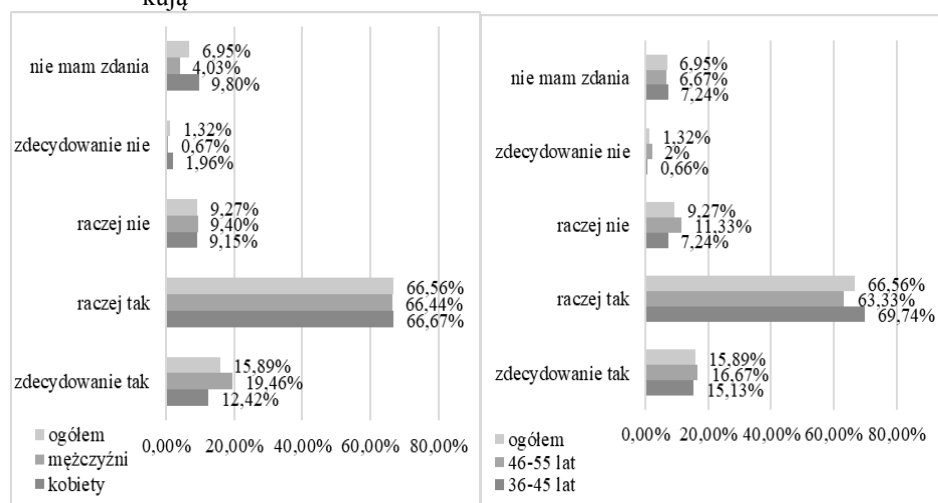
Na wstępie przeprowadzanej oceny poziomu aktywności ankietowanych w pracach nad budżetem jednostek samorządowych zbadano opinię respondentów na temat umożliwienia mieszkańcom bezpośredniego wpływu na budżet jednostki samorządu terytorialnego, którą zamieszkują. Większość uczestniczących w badaniach przedstawicieli pokolenia X była zdania, że mieszkańcy powinni posiadać taką możliwość (rys. 8). Potwierdzeniem tego jest dokonany przez ponad 82% ankietowanych (79,09% kobiet oraz 85,9% mężczyzn) wybór odpowiedzi „zdecydowanie tak” oraz „raczej tak”. Z kolei na odpowiedzi „zdecydowanie nie” oraz „raczej nie” wskazało łącznie tylko 10,59% respondentów (11,11% kobiet oraz 10,07% mężczyzn).

Niestety wyrażane przez ankietowanych opinie nie znajdują bezpośrednio przełożenia na poziom ich zaangażowania w prace związane z budżetem jednostki samorządowej. Tylko 15,89% respondentów (15,03% kobiet oraz 16,78% mężczyzn) zadeklarowało udział w jakichkolwiek pracach związanych z tworzeniem budżetu jednostki samorządowej¹². Największa liczba ankietowa-

¹² Równocześnie należy nadmienić, że 30,79% ankietowanych (32,03% kobiet oraz 29,53% mężczyzn) oświadczyło, że interesowało się budżetem jednostki samorządowej na terenie, której mieszka.

nych (6,95%) brała udział w zebraniu lokalnej społeczności. 5,3% respondentów wzięło udział w spotkaniu z radnymi a 4,63% w spotkaniu z burmistrzem/wójtem/prezydentem. 4,3% uczestników badań zadeklarowało udział w sesji rady gminy/miasta na której omawiano zagadnienia związane z budżetem jednostki. Aktywności takie częściej zgłaszali mężczyźni oraz ankietowani z grupy wiekowej 46-55 lat.

Rysunek 8. Opinie ankietowanych na temat czy mieszkańcy powinni posiadać bezpośredni wpływ na budżet jednostki samorządu terytorialnego, którą zamieszkują

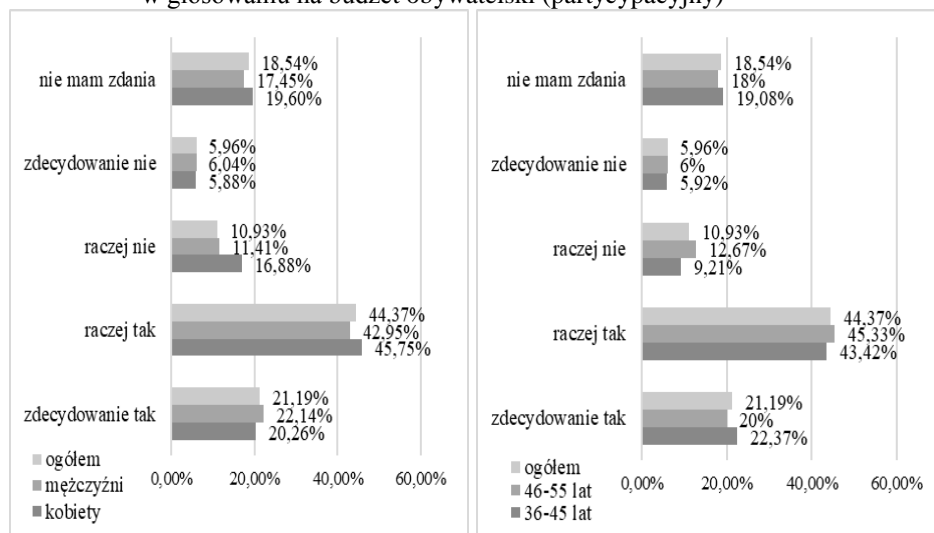
Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Następnie ankietowani zostali poproszeni o odpowiedź na pytanie czy znana jest im, wykorzystywana od kilku lat przez część polskich samorządów, idea budżetu partycypacyjnego¹³ nazywana w Polsce budżetem obywatelskim. W analizowanej grupie ponad 29% przedstawicieli pokolenia X (28,1% kobiet oraz 30,2% mężczyzn) zadeklarowało jej znajomość. Trzeba jednak zaznaczyć, że przeprowadzona przez ankietowanych samoocena poziomu wiedzy na temat budżetu partycypacyjnego wykazała, że jest on niski. 78,41% respondentów

¹³ Szerzej na temat idei budżetu partycypacyjnego zobacz Sintomer Y., Herzberg C., Röcke A., Allegretti G., *Transnational Models of Citizen Participation: The Case of Participatory Budgeting* (in: Dias N. (org), *Hope for Democracy – 25 Years of Participatory Budgeting Worldwide*. IN LOCO ASSOCIATION, SÃO BRÁS DE ALPORTEL 2014; Wampler B., *A guide to participatory budgeting*, 2000, <http://www.internationalbudget.org/wp-content/uploads/A-Guide-to-ParticipatoryBudgets.pdf>, (2016-05-31).

(79,07% kobiet oraz 77,77% mężczyzn) wskazało na odpowiedzi znikomy lub mały. Tylko 5,68% badanych (6,98% kobiet oraz 4,44% mężczyzn) wskazało na odpowiedź duży. Należy podkreślić, że żaden uczestnik badań nie wskazał na odpowiedź bardzo duży.

Rysunek 9. Opinie ankietowanych na temat czy mieszkańcy powinni bezpośrednio uczestniczyć w uchwalaniu budżetu jednostki samorządowej poprzez udział w głosowaniu na budżet obywatelski (partycypacyjny)

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Wśród ankietowanych znalazła się też ponad 11% grupa osób (8,5% kobiet oraz 14,09% mężczyzn), którzy uczestniczyli w głosowaniach na budżet partycypacyjny¹⁴.

¹⁴ Należy podkreślić, że w grupie ankietowanych w których w miejscu zamieszkania realizowana była przez władze samorządowe idea budżetu partycypacyjnego udział w głosowaniu zadeklarowało 51,51% badanych (41,93% kobiet oraz 60% mężczyzn). Dla porównania wśród uczestników badań dotyczących „Aktywności członków lokalnej społeczności miasta Rzeszowa w zakresie budżetu partycypacyjnego” w 2016 r. w czwartej edycji głosowania na Rzeszowski Budżet Obywatelski wzięło udział 68,12% ankietowanych (66,36% kobiet oraz 69,94% mężczyzn). Szerzej zobacz Sołtysiak M., Suraj M., *Engagement of local community members in terms of participatory budgeting based on municipality of Rzeszów*. Proceedings 14th International Scientific Conference “Economic Policy in the European Union Member Countries”. Silesian University, Karvina 2016.

Niski poziom wiedzy na temat budżetu partycypacyjnego nie przeszkadzał ankietowanym w wyrażeniu opinii, że mieszkańcy powinni posiadać możliwość uczestnictwa w takiej formie współzrządzenia (rys. 9). Zdanie takie wyraziło 65,56% respondentów (66,01% kobiet oraz 65,09% mężczyzn). Dodatkowo 56,62% ankietowanych (53,59% kobiet oraz 59,73% mężczyzn) było zdania, że jednostka samorządowa na terenie, której mieszkają powinna w przyszłości realizować ideę budżetu partycypacyjnego. A 55,96% respondentów deklarowało chęć udziału w głosowaniach na budżet partycypacyjny w przeszłości.

Podsumowanie

Przeprowadzone badania pozwoliły stwierdzić, że chociaż wśród przedstawicieli pokolenia X występuje niski poziom zainteresowania problematyką działalności jednostek samorządowych to uważają oni, że posiadają wiedzę na temat ich funkcjonowania. Należy również podkreślić, że deklarowany przez nich poziom wiedzy na ten temat jest stosunkowo wysoki.

Natomiast analizując aktywność przedstawicieli pokolenia X w udziale w tworzeniu i realizacji budżetów jednostek samorządowych stwierdzono, że zdecydowana większość respondentów chce posiadać prawo do bezpośredniego udziału w decydowaniu o kształcie budżetu jednostki samorządowej na terenie której mieszkają. Niestety w chwili obecnej z prawa tego korzysta niewielka grupa badanych. Nie jest to jednak wyłącznie wynikiem ich niskiej aktywności w tym zakresie ale wynika z faktu, że nadal większość jednostek samorządowych w praktyce nie realizuje idei budżetu partycypacyjnego.

W analizowanej grupie badawczej ponad połowa ankietowanych zadeklarowała, że w przyszłości zamierza uczestniczyć w głosowaniach na budżet partycypacyjny. Władze samorządowe powinny wykorzystać ten przejaw aktywności społecznej i starać się go rozszerzyć na inne obszary. Przede wszystkim powinny dążyć do zwiększenia poziomu zainteresowania lokalnych społeczności realizowanymi przez nie działaniami. Niepokojącym jest fakt, że wśród przedstawicieli pokolenia, które najbardziej aktywnie powinno uczestniczyć w życiu lokalnych społeczności tylko ok. 30% osób jest zainteresowanych tymi działaniami. Jak również to że podstawowymi źródłami informacji o nich są członkowie rodziny oraz sąsiedzi i znajomi. Wydaje się, że realizacja idei budżetu partycypacyjnego może w sposób znaczący wpłynąć na zwiększenie zainteresowania wśród przedstawicieli pokolenia X sprawami lokalnych społeczności. Może przyczynić się do wzrostu poziomu ich wiedzy o funkcjonowaniu jednostek samorządowych oraz do wzrostu ich aktywności w zakresie spraw publicznych. A tym samym może w znaczący sposób wpłynąć na proces budowy społeczeństwa obywatelskiego.

Bibliografia

1. *Analiza wyników badania ankietowego przeprowadzonego w jednostkach samorządu terytorialnego z zakresu wybranych zagadnień kontroli zarządczej*, Ministerstwo Finansów, maj 2012.
2. Nogalski B., Kozłowski A., *Zarządzanie finansami w samorządzie gminnym wobec wyzwań nowego zarządzania publicznego*, Nauki o Finansach Financial Sciences 4(17) 2013.
3. Shah A. (ed.), *Participatory Budgeting*. The World Bank, Washington, D. C. 2007.
4. Sintomer Y., Herzberg C., Röcke A., Allegretti G., *Transnational Models of Citizen Participation: The Case of Participatory Budgeting* (w:) Dias N. (org), *Hope for Democracy – 25 Years of Participatory Budgeting Worldwide*. IN LOCO ASSOCIATION, SÃO BRÁS DE ALPORTEL 2014.
5. Skica T. (red.), *Wiedza finansowa w praktyce działalności jednostek samorządu terytorialnego*. Raport analityczny vol. 1, nr 2. WSiIZ Rzeszów 2011.
6. Sołtysiak M., Suraj M., *Engagement of local community members in terms of participatory budgeting based on municipality of Rzeszów*. Proceedings 14th International Scientific Conference "Economic Policy in the European Union Member Countries". Silesian University, Karvina 2016.
7. Sołtysiak M., 2017, *Budżet jednostki samorządu terytorialnego a wiedza i aktywność lokalnej społeczności*. Humanities and Social Sciences – Quarterly, Volume XXII Research Journal 24 (4/2017).
8. Strauss W., Howe N., *Generations: the history of America's future, 1584 to 2069*. William Morrow, New York 2008.
9. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz. U. z 2017 r., poz. 1875).
10. Wampler B., *A guide to participatory budgeting*, 2000, <http://www.internationalbudget.org/wp-content/uploads/A-Guide-to-Participatory-Budgets.pdf>, (31.05.2016).
11. Wampler B., *Participatory Budgeting in Brazil. Contestation, Cooperation, and Accountability*. The Pennsylvania State University Press, University Park, Pennsylvania 2007.

ASSESSMENT OF KNOWLEDGE AND ACTIVITIES OF X GENERATION REPRESENTATIVES IN TERMS OF LOCAL SELF-GOVERNMENT BUDGET

The article presents the results of a survey, the aim of which was to attempt to assess the knowledge of issues related to local self-government budget by the X generation representatives and to check the level of their activity in creating the budget of local government units. The first part of the article presents the analysis of the assessment of the respondents' level of knowledge on the functioning of local self-government units and their budget. It also indicates the sources respondents obtain information from on the budget functioning of local self-government units. In the following parts of the article, the level of activity of the X generation representatives is evaluated in terms of budgeting of local self-government units. The analysis of obtained results allows to conclude that despite X generation representatives declaring low level of interest in local self-government units' activity, they still consider their own knowledge in this field as relatively high. Although actively not involved in creating budgets of their local government units, most of the survey's respondents want to have the right to participate directly in the process.

Key words: budget, local self-government unit, knowledge and activity, X generation.